

סימן פט - המתנה ונקיון בין אכילת בשר לאכילת חלב

סיכום השיעור

הסיכום לא עבר הגהה - אם אתם מוצאים טעויות, אנא הודיעונו.

מבוא

א. כפי שלמדנו, מדאורייתא נאסר עלינו לאכול רק בשר שנתבשל בחלב, אך אם הללו נתערבבו בצורה אחרת, אין איסור באכילתם יחד.

ב. אולם חכמים גזרו גזירות והרחקות, ובכלל זה אסרו אכילה משותפת של בשר בחלב, בכל אופן שהוא, ואפילו רצו למנוע מצב בו אדם אוכל בשר או חלב, וכשטעמם של הללו עדיין בפיו אוכל מהמין השני. או מצב בו מבלי משים הוא נוגע בגבינה בידיו המלוכלכות מבשר, ולהיפך. יתכן שהסיבה לגזירה זו היא, שחכמים חששו שאלמלא גזירה זו יערכו אנשים סעודות בהם אוכלים גם בשר וגם חלב, ואע"פ שיקפידו שהללו יונחו על שולחנות נפרדים, עלול הדבר לבוא לידי תקלה.

ג. יש מקום לדיון בשאלה המחשבתית, מפני מה גזרו חכמינו הרחקות מפליגות כל כך באיסור זה, אולם אנו לא נעסוק בה, אלא נתמקד בהבנת ההלכה וגדריה.

ד. מסוגיית הגמרא עולה שיש להבחין בין אכילת בשר ואחריה אכילת חלב; לבין אכילת חלב ואחריה אכילת בשר; ובין הללו לאכילת תבשיל בשרי או חלבי ואחריו מהמין הנגדי. השו"ע סידר את ההלכות לפי סדר זה, ובעקבותיו נלך גם אנו.

ה. מכאן ולהבא, נבחין בין **אכילת בשר וחלב** - שפירושו שקודם אוכלים בשר ואח"כ חלב; לבין **אכילת חלב ובשר** - שפירושו שקודם אוכלים חלב ואח"כ בשר.

אכילת בשר ואח"כ חלב - חובת המתנה

סקירת השיטות

א. בגמרא (ג) אנו רואים שמי שאכל בשר חייב להמתין קודם שיאכל גבינה. אך מי שאכל גבינה אינו צריך להמתין כלל קודם שיאכל בשר. בהמשך (ה), מספר מר עוקבא שהוא כחומץ בן יין, שהרי אביו היה לא היה אוכל גבינה ביום בו אכל בשר, ואילו הוא עצמו נמנע מלאכול גבינה רק באותה סעודה, ואוכל גבינה בסעודה אחרת באותו יום.

ב. הראשונים נחלקו בהבנת טעם הגזירה, ולפי זה בהסברת ההבדל בין אכילת בשר ואח"כ אכילת חלב, לבין אכילת חלב ואח"כ גבינה.

רש"י (עמ' 1) מציין שאחרי אכילת בשר, הבשר שנאכל 'מוציא שומן, והוא נדבק בפה ומאריך בטעמו'. הפוסקים הבינו שמדובר בטעם בשר החוזר ועולה מהקיבה במהלך העיכול, ולא לטעם

הבשר שנדבק בפה במהלך הלעיסה, כיון שאת הטעם הזה ניתן להסיר ע"י נקוי טוב של הפה. מכלל הן אנו שומעים לאו, שגבינה אינה מוציאה שומן ואינה נדבקת בפה ומאריכה בטעמה.

ג. לעומת רש"י, **הרמב"ם** (עמ' 2) כתב שטעם האיסור 'מפני הבשר של בין השינים שאינו סר בקינוח'. נראה שאחר המתנת פרק זמן ממושך, כבר לא נחשב הבשר שבין השינים לבשר, ואז אפשר לאכול חלב אע"פ שנותרו סיבי בשר בפה. או יתכן, שאחר זמן ממושך כבר לא חוששים שנותרו סיבי בשר בפה. לעומת זאת, נראה שלפי רש"י גם אחרי זמן ממושך נחשבים סיבי הבשר לבשר, וצריך להסירם קודם שיאכלו חלב. כנראה שהרמב"ם לא חשש לאותו טעם הנמשך ונדבק בפה זמן ארוך.

ד. לעומת השיטות הקודמות, שהצריכו המתנה לזמן ממושך כדי להעביר את טעם הבשר וממשותו, **התוס'** (עמ' 2) התירו לאכול חלב אחר גבינה מיד בסוף לכשנסתיימה הסעודה הבשרית, ולאחר קינוח הפה והדחתו. ההדחה והקינוח אמורות לפטור את בעיית הבשר שבשינים, ואת בעיית הטעם הנפלט.

לשיטתם אין גזירה על המתנה, אלא גזירה על הפרדה. אמנם אנחנו לא רגילים לשיטה זו, אך מצד האמת זו השיטה הכי פחות מחודשת - שהרי מדין תורה מותר אפילו לאכול בשר וחלב יחד, ומדרבנן שמענו עד כאן רק שאסור לאכול בשר שקיבל טעם חלב ולהיפך. אבל לא שאסור יהיה להרגיש את טעמם יחד בפה.

ה. **ר"ת** (עמ' 2) דומה גם הוא לתוס', אלא שהוא לא מצריך אפילו להפסיק את הסעודה הבשרית. די בקינוח והדחה כדי להתיר לאכול חלב. יש להעיר שב**פסיקתא רבתי** (פיסקא כה - עשר תעשר) מוכח כשיטה זו, ומפורש שאחר רחיצת ידים מהבשר מותר לאכול חלב מיד.

נפק"מ לטעמי הדין

א. הנפק"מ הברורה בין שיטת התוס' ור"ת לשיטת רש"י ורמב"ם, היא בצורך בהמתנה בין אכילת בשר לחלב. בנפק"מ זו נטפל בהמשך, כשנקדיש את הדיון למשך ההמתנה.

ב. **הטור** (עמ' 2) מציין שתי נפק"מ בין שיטות הרמב"ם לשיטת רש"י: אדם הלועס בשר בפיו אך אינו בולעו, לפי רש"י אינו צריך להמתין, ואילו לפי הרמב"ם צריך להמתין. נפק"מ נוספת, במקרה שמצא שרידי בשר בין השינים לאחר זמן ההמתנה - לפי רש"י חובה להסירם, כיון שעדיין שם בשר עליהם, ואילו לפי הרמב"ם אחר ההמתנה כבר אין מה שבין השינים בגדר בשר. הטור מסיים שטוב לאחוז בחומרי שני הטעמים. וכן פסק השו"ע (עמ' 3).

ג. **הפרי מגדים** (עמ' 2) מציין שאין בהחמרה זו תרתי דסתרי ו'הכסיל בחושך הולך'. מבלי משים, הוא מציע פירוש אחר לדברי הרמב"ם מאשר זה של הטור - הטור הבין בדעת הרמב"ם שאחר ששעות הבשר שבין השינים כבר אינו בשר, ואילו לדעת הפמ"ג בשר זה עדיין נחשב בשר, אלא שאחר ששעות כבר לא צריך לחשוש לו. הסבר שני בפמ"ג לכך שמותר להחמיר, משום שכל מה שעושים מספק לחומרא אינו תרתי דסתרי.

החומרה המפליגה בפמ"ג היא, שצריך להמתין אפילו במקרה שלעס שומן ואח"כ פלט אותו, שלפי שני הטעמים לא היה מקום להצריך המתנה, 'דלא פלוג, וישראל קדושים ואין לפרוץ גדר'. למרות שגם הרמ"א (עמ' 9) כתב שלשומן דין של בשר, הרי הרמ"א מדבר על מקרה שבו בולעים את השומן.

ד. יש להעיר, שאף שהאחרונים קיבלו את חומרת הפרי מגדים בלועס שומן, מ"מ לדעתם יש לסייג אותה - ר' עקיבא איגר (דרכי תשובה ס"ק כב) כתב שדי להמתין שעה ואין צורך להמתין שש שעות, ובלבד שינקה היטב את פיו.

המהרש"ק (דרכי תשובה שם) הוסיף שכל החומרה היא כשלעס, אבל אם רק טעם בלשונו, או הכניס חתיכת בשר לפיו והוציאה מיד כשהיא שלמה - אינו צריך להמתין.

ה. הדרכי משה (עמ' 2) כתב בשם הר"ן, שמי שמוצא סיבי בשר בפיו במהלך זמן ההמתנה או אחריו, צריך להסירם, ולהדיח את פיו. ואעפ"כ אין צריך להתחיל למנות מחדש את זמן ההמתנה - והדבר פשוט לאור טעמי הדין: לפי הרמב"ם ממילא אחר שש שעות הסיבים שנותרים כבר אינם בשר. ולפי רש"י ההמתנה אינה בגלל הסיבים שבשינים, אלא בגלל העיכול הממושך.

ו. נפק"מ נוספת למח' הנ"ל, שבעצם כבר הזכרנו אותה מבלי משים, היא כשאוכל מאכל בשרי שאין בו ממשות בשר, או שהממשות רכה - כגון שאוכל מרק בשר מסונן, או אוכל שומן בשר. שלדעת הרמב"ם אין צורך להמתין, ולרש"י צריך להמתין.

בנפק"מ זו נדון באריכות בהמשך (עמ' 10-9 בדף המקורות; עמ' 8 בסיכום).

משך זמן ההמתנה בין בשר לחלב

א. הסוגיה המרכזית בעניין זה היא דברי מר עוקבא (ה) שלעניין המתנה אחר אכילת בשר, הוא כחומץ בן יין לעומת אביו, דאילו מר עוקבא אוכל חלב כבר בסעודה הבאה, ואילו אביו היה מחכה יממה שלמה עד שהיה אוכל חלב.

ב. כאמור לעיל, לדעת ר"ת אין צורך בהמתנה כלל, וכנראה הוא מסביר שמר עוקבא היה נוהג במידת חסידות.

ג. לדעת התוס' (עמ' 2) דברי מר עוקבא הם לפי שורת ההלכה, ושצריך להמתין עד הסעודה הבאה. אלא שכיון שזמני הסעודות אינם קבועים, לא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין, ומיד בתום הסעודה הבשרית יכול אדם לסעוד בסעודה חלבית.

ד. הרי"ף (עמ' 3) חולק על התוס', ולדעתו יש להמתין 'שיעור מאי דצריך לסעודתא אחריתא'. הוא מסביר שמר עוקבא פעל לפי שורת הדין ולא כמידת חסידות, ועלינו לנהוג כמותו, משום שלא מצאנו שיטה מקילה יותר, ואפילו מר עוקבא קרא לעצמו 'חומץ בן יין'.

ה. הרמב"ם (עמ' 2) הגדיר משך זמן ההמתנה 'כמו שש שעות'. הלחם משנה (עמ' 3) באר כיצד למד הרמב"ם שזהו משך הזמן שצריך להמתין: מר עוקבא היה תלמיד חכם, וסעודת שחרית של ת"ח

נערכת בשעה שישיית של היום, או מעט לפני. את סעודת הערב אוכלים בסוף היום, דהיינו בשעה יב של היום. ומכאן שיש הפסק של שש שעות בין סעודה לסעודה.

ו. **הפרי חדש** (עמ' 3, הובא **במחצית השקל**) באר ששש שעות הן שעות זמניות, שזה לעולם משך הזמן בין סעודה לסעודה. ולכן בימי החורף הקצרים די בארבע שעות [שהן שש שעות זמניות]. נראה שלדעתו משך הזמן לא נקבע לפי זמן עיכול הבשר שבין השינים או שבקיבה, אלא זו הגדרת זמן שרירותית שמטרתה ליצור חייץ בין אכילת בשר לחלב [בדומה לשיטת התוס', אלא שהתוס' לא חששו לבשר שבין השינים אחרי שניקה הפה, ואילו הרמב"ם הצריך זמן מסויים עד שבשר זה יחדל מלהיקרא בשר].

ז. לעומתו **הפלתי** (עמ' 4; ר' יונתן אייבשיץ) סובר דלא פלוג, ולעולם צריך להמתין שש שעות. ראיתו לכך היא, שאם לא כן, נמצא שעמי הארצות המקדימים את סעודת הבוקר שלהם לשעה רביעית מחמירים יותר מת"ח, ומפסיקים בין בשר לחלב במשך שמונה שעות. ראיה זו נכונה רק משום שהנחת המוצא היא שהאיסור הוגדר בשעות, כפרק זמן. ואז יוצא שע"ה מחמירים יותר מת"ח. אבל לפי הפר"ח מעולם לא הוגדרו שעות, אלא הוגדר שצריך להפסיק מסעודה לסעודה, נמצא שת"ח וע"ה ממתנים אותו פרק זמן.

ח. **בדרכי תשובה** (עמ' 4) הובאו דברי **המזמור לדוד** (ר' דוד פארדו - בעל פירוש 'חסדי דוד' על התוספתא) שמנהג כמה מקומות להמתין שלוש שעות בלבד. לדעתו, מנהג זה מבוסס חלקית עקרון המשלב בין דברי הפרי חדש לדברי הפלתי - חכמים גזרו להמתין מסעודה לסעודה כדי לאכול חלב, והיות שבימים הקצרים יש רק שלוש שעות בין סעודה לסעודה - לא פלוג חכמים ולעולם די בשמירת שלוש שעות, אפילו בימים ארוכים.

ט. **השו"ע** (עמ' 3) פסק שיש להמתין שש שעות בין בשר לחלב. **הרמ"א** חילק בין שלוש רמות של פסקים - פסק עקרוני, מנהג, ופסיקה לכתחילה:

- הפסק העקרוני הוא כשיטת התוס', שמיד שסיים סעודתו וברך, מקנח ומדיח ומותר בחלב.
- המנהג הוסיף המתנה של שעה אחר הסעודה הפשרית. הרמ"א מציין שמ"מ צריך לברך, ואין די בהמתנת שעה. ולמרות שאין לברך ברכת המזון בכדי לאפשר אכילת בשר, אין נזהרים בזה.
- לכתחילה יש לנהוג כרמב"ם והשו"ע.

י. **הט"ז** (עמ' 4) הביא דברי **רש"ל**, שיש לנהוג כרמב"ם ולהמתין שש שעות, 'זאם אי אפשר למחות ביד בני אדם שאינן בני תורה, אבל בבני תורה ראוי למחות ולגעור שלא יקלו פחות משש שעות'. כמו כן גוער הט"ז במי שמברך ברכת המזון כדי שיוכל לאכול חלב, שהרי התוס' התירו לאכול חלב רק כשהפסיק את סעודתו, ואילו זה אינו מפסיק את סעודתו אלא רוצה לאכול אחרי הברכה. 'והירא דבר ה' יחדול עצמו מלישב עם שאינן נזהרין בזה במסיבה אחת'.

יא. כבר הערנו לעיל שהפוסקים נקטו גישה קיצונית ביחס לדין בו אנו עוסקים, אע"פ שמדובר בדין דרבנן. למשל הט"ז תמה 'למה נהגו להקל בזה נגד הרי"ף והרמב"ם', ודבריו תמוהים, שהרי

מדובר במח' בדין דרבנן, שהלכה בו כדברי המיקל? נראה שהעצבנות היא כי אין הפסד משמעותי בהמתנה להמשך היום. ובמקומות בהם יש 'מחיר' להחמרה - באמת הקלו.

יב. כן, בדרכי תשובה (עמ' 4) כתב בשם חיי אדם שלצורך חולה קצת אפשר להקל לכתחילה כשיטת התוס' והמתנת שעה, אפילו בבשר בהמה. בדרכי תשובה מובא דיון מעניין נוסף, במי שאכל בשר ושכח מכך, והתחיל לברך על גבינה, ואז נזכר שלא עברו שש שעות. השדי חמד התיר לטעום מהגבינה, ובלבד שעברו ארבע שעות, ולסמוך בזה על הפרי חדש דלעיל.

ספק אם עברו שש שעות

א. אנו מכירים דין של איסור 'שיש לו מתירין'. למשל ביצה שנולדה ביום טוב, והיא אסורה משום מוקצה, אפילו את תתערבב בתוך אלף ביצים אחרות אין לה היתר, וצריך להמתין עד מוצאי י"ט כדי לאכול אחת מהביצים הללו. רש"י מסביר שהרעיון העומד מאחורי דין זה הוא ש'עד שתאכלנו באיסור - תאכלנו בהיתר'. אם אפשר להמתין ולאכול את כל הביצים בהיתר גמור, למה לנו לסמוך על ביטול ברוב?

ב. האם עיקרון זה חל גם במקרה בו אדם מסופק אם כבר עברו שש שעות? הדרכי תשובה (עמ' 4-5) מבאר שעיקרון זה לא חל במקרה שלנו: במקרה של הביצה, אפשר לאכול את הביצה רק פעם אחת, או היום או מחר. הנידון הוא הביצה, ואנו מעדיפים לאכול אותה בהיתר גמור. לעומת זאת, גבינה וחלב אפשר לאכול הרבה פעמים - היום, מחר בבוקר ומחר בלילה. הנידון אינו החלב, אלא הזמן - האם הזמן עכשיו הוא זמן של היתר או זמן של איסור. נמצא שלזמן בו אני עומד עכשיו לעולם לא יהיה היתר, אם אחליט להחמיר. ולכן אפשר להקל בספיקות, מה עוד שלדעת התוס' אין צריך כלל המתנה של שש שעות.

המתנה בין עוף וחיה לחלב

א. המקור המרכזי לסוגיה זו, הוא בברייתא דאגרא, שמחלקת בין בשר לעוף, והסוגיה שבעקבותיה.

ב. התוס' (עמ' 5) שהבינו שלפי הברייתא מותר לאכול גבינה אחר עוף. וביארו שזה משום שעוף אינו אסור אלא מדרבנן, ולכן הקלו. ולפי זה, גם בבשר חיה אפשר להקל ולאכול אחריו חלב. עם זאת, הם מציינים שהמנהג הוא להפסיק אפילו אחר אכילת עוף, והם תולים זאת בכך שפסיקת ההלכה היא שעוף בחלב אסור מדאורייתא.

ג. ר"ת (שם) מבאר אחרת את ברייתא דאגרא, שעוף אינו נדבר בידים ובשינים ובחניכים, בניגוד לבשר. ואילו בבשר חיה יש להחמיר, מפני שהוא נדבק בידים וכו'. לפי זה נוצרת לו הדרגה מעניינת: אחר אכילת בשר יש ליטול ידים, להדיח פיו ולקנחו. אחר אכילת גבינה יש ליטול ידים, אך אין צורך בקינוח והדחה. ואילו אחר אכילת עוף אין צורך לא בזה ולא בזה. ניכר ההבדל הבא בין ר"ת לתוס' - בעוד שהתוס' מתבססים על רמות איסור שונות; ר"ת מתבסס על הבדלים מציאותיים.

ד. הרמב"ם (עמ' 2) לא חילק בין חיה לבהמה לעוף לעניין המתנה - וכדי לאכול אחריהם חלב עליו להמתין שש שעות (טעיתי במה שהבאתי בדף המקורות - הרמב"ם חילק בין עוף לחיה רק כשאכל תחילה גבינה ורוצה לאכול אח"כ בשר. ואת ההגיון בזה מסביר הרדב"ז. אבל כשקודם אכל בהמה או עוף - לעולם ממתין שש).
נראה שהוא הבין שהברייתא של אגרא מדברת במי שאכל תחילה גבינה ואח"כ עוף, ולא במקרה ההפוך, כמו שבאמת משתמע מהמשך הגמ' שם.

נקיון הידים והפה בין גבינה לבשר

המתנה בין גבינה לבשר

א. בגמרא (ג) מצויין שאין צורך לחכות בין גבינה לבשר. לאור מח' הראשונים בעניין המתנה אחרי אכילת בשר, אפשר להסביר את הדין בגבינה כך: גבינה אינה מושכת טעם הרבה זמן; גבינה אינה מתעכבת בין השינים; או שגם אם היא מתעכבת שם, אין לה דין גבינה.

ב. המהר"ם מרוטנבורג (מרדכי עמ' 5) מספר שבצעירותו היה מתלוצץ ממי שהיה ממתין אחר אכילת גבינה, והיה נראה בעיניו כמו מינות, שכופרים בדברי הגמ'. עד שפעם אחת מצא גבינה בין שיניו, ומאז גזר על עצמו לנהוג בבשר אחר גבינה כמו גבינה אחר בשר, למעט בשר עוף שבו הוא מיקל, כיון שעוף נאכל באפיקורן.

הים של שלמה (עמ' 6-7) והש"ך (עמ' 7) דנים האם מותר לנו לנהוג כחומרת המהר"ם, או שזה נראה כדרך מינות, ורק למי שארעה לו תקלה מותר לעשות כן. מ"מ רש"ל מודה שהבעיה קיימת רק אם הביאו לו לשולחן שני תבשילים, וניכר שהוא מונע עצמו מלאכול משניהם. אבל אם הביאו לו לשולחן רק תבשיל אחד, אינו נראה כדרך מינות בזה שאינו אוכל בשר אחר החלב.

ג. האיסור והיתר הארוך (עמ' 6) כתב שחומרת המהר"ם היא דוקא בגבינות מיושנות - שהתיישנו חצי שנה; או גבינה המתולעת - מידת חסידות שלא לאכול בשר באותה סעודה.
הרמ"א (עמ' 6) הביא דברי המהר"ם, ושכן נוהגים להמתין אחר גבינות קשות, ואע"פ שאין למחות במיקל, מ"מ טוב להחמיר.

לדעת הט"ז (עמ' 6) מעמד הגבינות הקשות תלוי בטעמי דין המתנה: לפי טעם הרמב"ם אין סיבה לאסור, כי רק בשר שבין השינים נחשב בשר, מגזה"כ; ואילו גבינה שבין השינים אין לה דין גבינה. לכן אין צורך להמתין אחר גבינות קשות. ואילו לפי טעמו של רש"י יש להמתין רק אחר גבינות מרובות טעם. לכן לדעת הט"ז אין צורך לחכות אחר חמאה או סתם גבינה קשה ויבשה, אלא רק אחר גבינות מותלעות וגבינות שעמדו בקיבה, שטעמן רב.

ד. הבית יוסף (עמ' 6) נקט סיבה נוספת שלא לאכול בשר באותה סעודה שאכל חלב, משום דברי הזהר שמתריע מפני אכילת בשר באותה סעודה עם חלב.
הים של שלמה (עמ' 7) דחה דברי הב"י, שאפשר שהזהר מדבר על מי שאינו מנקה ידיו ופיו אחר אכילת הגבינה. הש"ך (עמ' 7) כתב שהזהר אסר לאכול בשר אחר גבינה בסעודה אחת ובשעה אחת.

ניקוי הפה - קינוח והדחה

א. בגמרא מובא שלדעת ב"ש יש לקנח הפה אחר אכילת גבינה, ולדעת ב"ה יש להדיח, ומסיימת הגמרא ש'מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי'.
בהמשך הגמרא מבארת ע"י אילו מאכלים ניתן לבצע את הקינוח.

ב. לדעת הרא"ש (עמ' 7) יש צורך לנקוט בשתי הפעולות - גם להדיח הפה במשקה כלשהו; וגם לקנחו במאכל.

הטור (עמ' 8) כתב שיש נוהגין לבצע את הקינוח וההדחה יחד - ששורים פת במים ואוכלים אותה. הטור מציין שעדיף לבצע כל שלב בנפרד.

ג. אולם לדעת הרשב"א (עמ' 8) די שעושה קינוח או הדחה, ואין צורך בשניהם.

ד. השו"ע הכריע שצריך גם קינוח וגם הדחה.

ה. הפרי תואר (אור החיים הקדוש, עמ' 8 הובא בפתחי תשובה) כתב שהקינוח הוא דוקא שבולע את המאכל שאיתו הוא מקנח, ולא שפולט אותו.
לכן - אין לעשות קינוח ע"י מסטיק, ומסתבר שגם לא די בצחצוח שינים.

נטילת ידים

א. בגמרא מבואר שביום אפשר להסתכל ולראות שהידים נקיות, ואז אין צורך בנטילת ידים בין חלבי לבשרי.

ב. חלק מהפוסקים הרחיבו היתר זה, שגם בלילה אינו צריך ליטול ידים אם יש לו הרבה אור ורואה שידי נקיות.
ויש שצמצמו - שאפילו ביום אין לסמוך על כך שמתבונן בידיו, לפי שלפעמים הגבינה שמינה ונדבקת בלחלוחית הידים ולא אדעתיה. וכן פסק הש"ך (עמ' 8).

ג. הפרי חדש (הובא ברש"ש, עמ' 9). כתב שאין צורך בנטילת ידים כשאוכל במזלג. הרש"ש (עמ' 8-9) רצה לדקדק מהמשנה שגם כששותה חלב אינו צריך ליטול ידיו, שהרי אינו נוגע אלא בכלי, ורק בגבינה עליו ליטול, מפני שבה הוא נוגע בידים.

תבשיל של של בשר ותבשיל של חלב

המתנה אחר תבשיל של בשר

א. בגמרא (ו) דנו באכילת תבשיל ואחריו תבשיל ותבשיל ואחריו גבינה, לעניין נטילת ידים ביניהם. התוס' בשם רשב"ם (עמ' 9) כתבו שמדובר כששני התבשילים מאותו מין, אבל אם אוכל תבשיל בשר אסור לאכול אחריו תבשיל גבינה, כשם שאסור לאכול בשר ואחריו גבינה.

ואילו **לדעת ר"ת** (שם) מותר לאכול תבשיל בשר ואחריו גבינה, ואין צורך בהמתנה, כיון שבתבשיל יש רק טעם ולא ממשות.

נתקלנו במחלוקת הזו לעיל, בין **רבינו יונה למרדכי** (עמ' 3 במקורות ובסיכום).

ב. **השו"ע** (עמ' 9) פסק כדעת ר"ת. **הרמ"א** (שם) כתב שנהגו עכשיו כרשב"ם.

ג. גם **הרמ"א** מודה שאם אין בשר בתבשיל, רק נתבשל בקדירה של בשר אין צורך להמתין אחריו. **לדעת הש"ך** (עמ' 9) היתר הרמ"א הוא אפילו במקרה שהיה בקדירה קצת שומן בשר, כגון שהקדירה לא הודחה היטב. כי אם מדובר בקדירה נקייה לגמרי, אז לדעת הב"י שהוא מקור הדין מותר אפילו לאכול התבשיל יחד עם גבינה, ופשיטא שאין צורך בהמתנה.

ד. **בפתחי תשובה** (ס"ק ז) הובאה מחלוקת בכמה 'קצת' שומן מדובר - אם מדובר בשומן שלא מתבטל בשישים; או דוקא במעט שומן שכן מתבטל בשישים. יתכן שמחלוקתם תלויה בשאלה אם לכתחילה מותר לאכול תבשיל שנתבטל בו בשר יחד עם גבינה.

ה. למסקנה -

- מאכל שנתבשל בכלי בשרי נקי - לאשכנזים מותר לאכול אחריו חלב; לספרדים מותר לאכול איתו חלב.
- מאכל שנתבשל בכלי בשרי מלוכלך מעט - לאשכנזים מותר לאכול אחריו חלב; לספרדים מחלוקת אם מותר לאכול איתו חלב.
- מאכל שהיה בו מעט שומן, יותר מ $1/60$ - לש"ך וב"ח מותר לאכול אחריו חלב; לרעק"א ובית מאיר צריך להמתין; לספרדים מותר לאכול אחריו חלב.
- מרק עב שיש בו בשר - גם לספרדים צריך להמתין אחר אכילתו.